

Oosthem: Nessenwei (Fr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2007-04/06

Oosthem: Nessenwei (Fr.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek
Een onderzoek in opdracht van
BügelHajema Adviseurs

Steekproefrapport 2007-04/06
ISSN 1871-269X
auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
senior archeoloog: dr. J. Jelsma

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 25-04-2007

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de
toepassing van de adviezen of het gebruik van de
resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting	
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en doel	1
1.2 Locatiebeschrijving	1
1.3 Administratieve gegevens	1
2. Bureauonderzoek	3
2.1 Bronnen	3
2.2 Resultaten bureauonderzoek	3
2.3 Archeologisch verwachtingsmodel	7
3. Veldonderzoek	9
3.1 Aanpak veldonderzoek	9
3.2 Resultaten veldonderzoek	9
4. Conclusie en advies	13
Appendix: Laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode	

Samenvatting

In verband met de mogelijke bouw van woningen heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden noordwestelijk van Oosthem langs de Nessenwei. Indien woningen gebouwd gaan worden, zullen hierbij graafwerkzaamheden plaats vinden. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door de ingrepen bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Bij het veldonderzoek zijn 18 grondboringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in de omgeving van het onderzoeksgebied al bewoning was tijdens de ijzertijd. Echter bij het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden dat in het onderzoeksgebied (pre)historische bewoning heeft plaats gevonden. Wel is langs de westrand een brandlaagje gevonden direct boven de overgang van een veen- naar een kleilaag. Het houtskool is waarschijnlijk van westelijk van het gebied afkomstig, mogelijk van het opzettelijk verbranden van kweldervegetatie. Voor het onderzoeksgebied is er geen aanleiding voor bescherming, beperkingen of nader onderzoek.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van BügelHajema Adviseurs, contactpersoon de heer B. van der Veen, heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden in bij Oosthem. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande woningbouw. Hiervoor is het van belang of voor het gebied gebruiksbeperkingen gelden voor wat betreft archeologie.

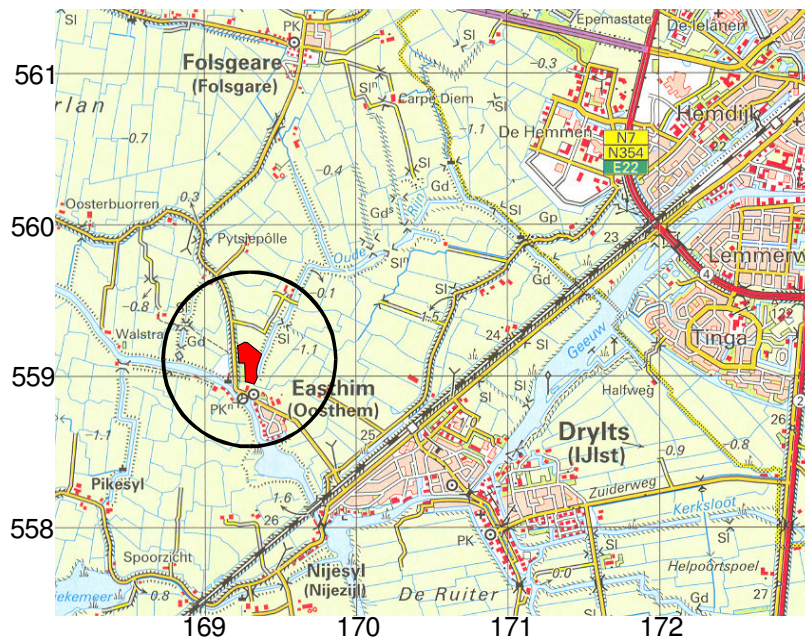
Het doel van het onderzoek is het bepalen wat de kans is op (gave) archeologische sporen in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek werd een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld op basis van beschikbare fysisch geografische, archeologische en historisch geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst door middel van grondboringen.

1.2 Locatiebeschrijving

Het onderzoeksgebied is gelegen noordwestelijk van Oosthem (zie Figuur 1). Het terrein grenst westelijk aan de Nessenwei en aan een tussengelegen voetbalveld. Noordelijk volgt de terreinsgrens een sloot, oostelijk de brede sloot 'Oude Rijn'. Zuidelijk grenst het terrein aan de bebouwing van Oosthem. Het gebied bestond ten tijde van het onderzoek uit weiland (zie Figuur 2).

1.3 Administratieve gegevens

provincie:	Fryslân
gemeente:	Wymbritseradiel
plaats:	Oosthem (Easthim)
toponiem:	Nessenwei
opdrachtgever:	BügelHajema Adviseurs
bevoegd gezag:	Provinsje Fryslân
oppervlakte:	3,5 hectare
hoogte:	1 meter beneden NAP
grenscoördinaten:	NW 169,170 / 559,190 NO 169,380 / 559,135 ZW 169,265 / 558,950 ZO 169,320 / 558,930
kaartblad:	10G
CIS-code:	21985

Figuur 1: Oosthem op de topografische kaart 1:50.000. Het onderzochte gebied is het rode vlak binnen de cirkel.
 Bron: Topografische Atlas Nederland.

Figuur 2: Oosthem: Nessenwei. De foto is gemaakt vanuit de noordoosthoek van het onderzoeksgebied. Links ligt de Oude Rijn, op de achtergrond ligt de bebouwing van Oosthem met onder meer de hervormde kerk en rechts ligt achter de bomenrij een voetbalveld. Het grasland hier tussenin is het onderzoeksgebied.

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

In het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn onderstaande bronnen geraadpleegd.

Tabel 1: Oosthem, Nessenwei: Geraadpleegde bronnen.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3.
J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 10. Sneek
Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1974.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de
Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) [ARCHIS]

De Atlas van Huguenin. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland.
H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen/Veendam, 2005.

Geomorfologische Kaart van Nederland, 1:50.000, blad 10 Sneek.
Stichting voor Bodemkartering Wageningen & Rijks Geologische Dienst Haarlem, 1982.

Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000, 1853-1856.
Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen 1992.

Grote Historische Topografische Atlas +/- 1926/1934. Fryslân. Schaal 1:25.000.
Uitgeverij Nieuwland. Tilburg, 2006.

*Steekproefrapport 2006-04/02. Groningen, Zerniketerrein Bestemmingsplan (Gr.).
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek.* R. Exaltus. Zuidhorn, 2006.

Topografische Atlas Nederland, schaal 1:50.000. ANWB. Den Haag, 2002.

www.Woonomgeving.nl, Kadastrale kaarten uit 1832.

2.2 Resultaten bureauonderzoek

fysische geografie

Het onderzoeksgebied is gelegen in het zuidelijke bereikbaar van de zeeklei. Enkele kilometers verder zuidelijk ligt het Friese veengebied met plassen. Pleistocene sedimenten liggen op een diepte van ruim vier meter beneden NAP (bron: ARCHIS). Op de geomorfologische kaart is het gebied weergegeven als 'laagte ontstaan door veenafgraving' (3N10↓).

Volgens de bodemkaart bevindt zich in het gebied zware klei. De bodem wordt aangemerkt als knippoldervaaggrond (kMn48v). In de ondergrond is moerig materiaal aanwezig beginnend dieper dan 80 centimeter en doorgaand tot ruim 120 centimeter.

Het grondwater heeft een hoogste stand van minder dan 40 centimeter beneden maaiveld en een diepte van 80 tot 120 centimeter.

archeologie

Uit het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gemeld in ARCHIS (zie Figuur 3). Archeologische waarden binnen een kilometer rondom het onderzoeksgebied zijn vooral (huis) terpen uit de Late Middeleeuwen (zie Tabel 2). Een oudere datering hebben de dorpsterp van Oosthem (CMA 7954) en een kilometer westelijk gelegen overslibde nederzetting op veen (CMA 7963). Blijkbaar heeft in de regio bewoning plaats gevonden vanaf de ijzertijd.

Tabel 2: Archeologische waarden in de omgeving van onderzoeksgebied Oosthem: Nessenwei (ligging zie Figuur 3).

CAA / CMA	RD-Coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
7954 (10G-9)	169,305/558,887	ijzertijd midden - Middeleeuwen laat (500 vC - 1500 nC)	dorpsterp Oosthem
		Middeleeuwen laat - nieuwe tijd (1050 - 1950 nC)	Oosthem
7958 (10G-13)	168,069/559,297	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	huisterp
7963 (10G-18)	168,085/559,181	ijzertijd laat - Romeinse tijd (12 vC - 450 nC)	nederzetting op veen, overslibd
10091 (10G-22)	169,274/559,869	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	terp
10092 (10G-23)	168,242/559,977	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	huisterp
10093 (10G-24)	167,991/560,083	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	huisterp
10104 (10G-25)	169,485/560,338	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	borg/stins/versterkt huis
10150 (10H-29)	170,982/557,987	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	dorpsterp IJlst
		Middeleeuwen laat - nieuwe tijd (1050 - 1950 nC)	IJlst
waarneming			
39657 (10GN-5)	169,500/560,340	Middeleeuwen laat - nieuwe tijd (1050 - 1950 nC)	gracht van een state
39718 (10HN-30)	170,800/558,660	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	fragment kogelpot fragment gedraaid aardewerk

44378 (10HN-59)	170,880/557,950	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	45 fragmenten kogelpot 12 fragmenten roodbakkerend geglazuurd aardewerk
		Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 nC)	2 fragmenten steengoed
45312 (10HN-62)	170,880/558,230	Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 nC)	cultuurlaag kunstmatige ophoging
45313 (10HN-63)	170,770/558,100	Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 nC)	cultuurlaag kunstmatige ophoging
47426 (10HN-65)	170,825/558,200	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	sloot / greppel
		Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 nC)	2 stenen haardplaatsen
		Middeleeuwen laat - nieuwe tijd (1050 - 1950 nC)	809 fragmenten aardewerk 153 fragmenten bot 137 fragmenten keramiek 20 fragmenten glas 18 fragmenten houtskool 4 fragmenten metaal 2 fragmenten schelp 3 fragmenten vuursteen waterput / waterreservoir 10 fragmenten natuursteen 3 fragmenten slakken
		nieuwe tijd (1500 - 1950 nC)	fragment pijp

historische geografie

Op historisch kaartmateriaal is het onderzoeksgebied net als tegenwoordig in gebruik als grasland. De sloten die de noord- en oostgrens van het gebied vormen zijn evenmin veranderd. Op de kadastrale kaart uit 1832 is in de zuidoosthoek van het gebied een extra perceel weergegeven dat op later kaartmateriaal niet meer terugkomt. De westgrens van het gebied is de laatste tweehonderd jaar het sterkst veranderd. De Nessenwei staat weergegeven op een kaart uit 1931 (Grote Historische Atlas Fryslân). Halverwege de 19^e eeuw bestond de weg nog niet (Grote Historische Provincie Atlas, zie Figuur 4). Weg lag toen op de plek van de Nessenwei een voetpad.

Figuur 4: Oosthem op de historische kaart uit de periode 1853-1856. Het onderzoeksgebied aan de Nessenwei is roodomrand weergegeven. Langs de westgrens van het onderzoeksgebied liep een voetpad (rood gestippeld) ter plaatse van de tegenwoordige Nessenwei.

2.3 Archeologisch verwachtingsmodel

In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich enkele terpen. De dichtstbijzijnde is de dorpsterp van Oosthem die zuidelijk aan het onderzoeksgebied grenst. De terp is gedateerd in de ijzertijd. Mogelijk lopen terplagen hiervan door tot in het onderzoeksgebied. Een kilometer westelijk van het onderzoeksgebied ligt een overslibde terp op veen. Een dergelijke nederzetting behoort ook tot de mogelijkheden in het onderzoeksgebied.

Tabel 3: Oosthem: Nessenwei, specificatie archeologische verwachting.

datering:	vanaf ijzertijd
complextype:	nederzetting en/of begraving
omvang:	enkele tientallen meters
diepteligging:	binnen twee meter
locatie:	in zuidhoek mogelijk uitloper terp Oosthem
uiterlijke kenmerken:	cultuurlagen, aardewerk, houtskool
mogelijke verstoringen:	ploegen, veenwinning, voormalige sloot
kabels:	volgens KLIC geen

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 18 april 2007. Er zijn 18 boringen geplaatst. De boringen liggen op raaien die een onderlinge afstand hebben van 40 meter. Hierop liggen de boringen op een onderlinge afstand van 50 meter. De ligging van de boringen is weergegeven in Figuur 5. De boringen zijn tot een meter diepte verricht met een edelmanboor van 8 centimeter doorsnede. De boringen zijn vervolgd tot twee meter diepte met een guts van 3 centimeter doorsnede. De eerste boring is zo diep mogelijk doorgezet waarbij een diepte van 3,85 meter beneden maaiveld is bereikt.

Het opgeboorde materiaal is doorzocht op archeologische indicatoren door het te laagsgewijs af te snijden in boorkop of guts. Hierbij zijn bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle overige bijzonderheden. De boringen zijn laagsgewijs beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (zie Appendix).

De hoogtes van de boorpunten zijn bepaald met behulp van een waterpas. Ze zijn gerelateerd aan Peilmerk 10G44, gereformeerde kerk Oosthem, 169,240 / 558,880, 0,74 meter + NAP. Een veldkartering was niet mogelijk in verband met de dichte grasbegroeiing (zie Figuur 2).

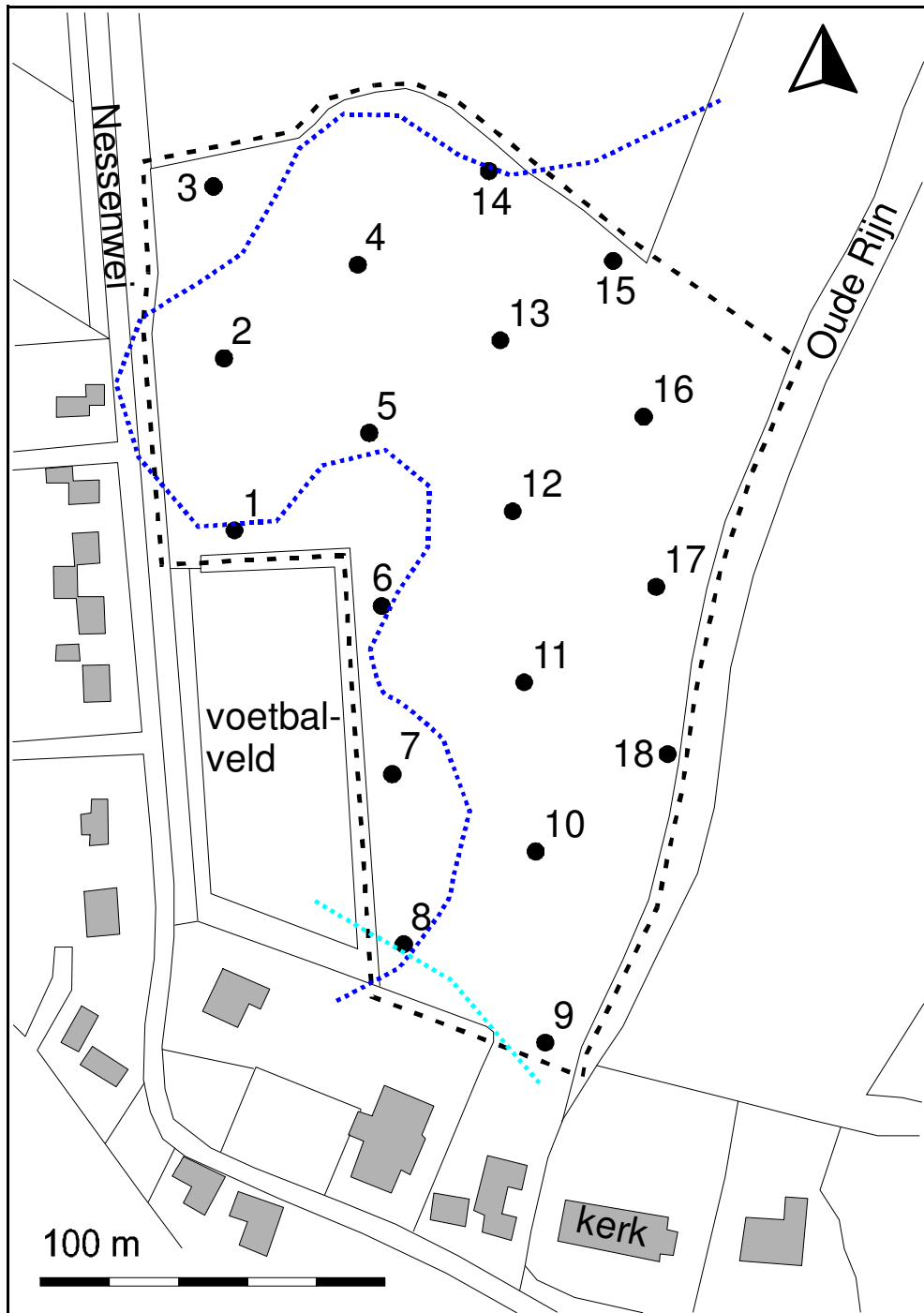
3.2 Resultaten veldonderzoek

sedimentologie

Bij de eerste boring is zand aangetroffen op een diepte van 4,3 meter beneden NAP (3,2 meter beneden maaiveld). Het zand is kleilig, bevat riet en is niet gepodzoleerd. Boven het zand bevinden zich tot aan het maaiveld lagen veen en zware klei. De afzettingen zijn grotendeels gevormd in een brak getijdenmilieu met rietmoeras. Doorgaans ontwikkelde zich rietveen. Er zijn twee periodes geweest waarin de zee actiever is in het gebied in de vorm van een getijgeul. Van de eerste periode is een anderhalve meter diepe geul aangetroffen bij boringen 1, 5, 6, 8 en 14 (zie Figuur 5). De geul heeft een laag klei afgezet op een hoogte tussen -3,0 en -2,0 meter NAP bij boringen 2, 3, 7, 10, 11, 15 en 18. Van de tweede periode is een evendiepe geul aangetroffen bij boring 8 (zie Figuur 6). Tijdens deze periode is de bovenste kleilaag afgezet op een hoogte tussen -2,0 en -1,0 meter NAP.

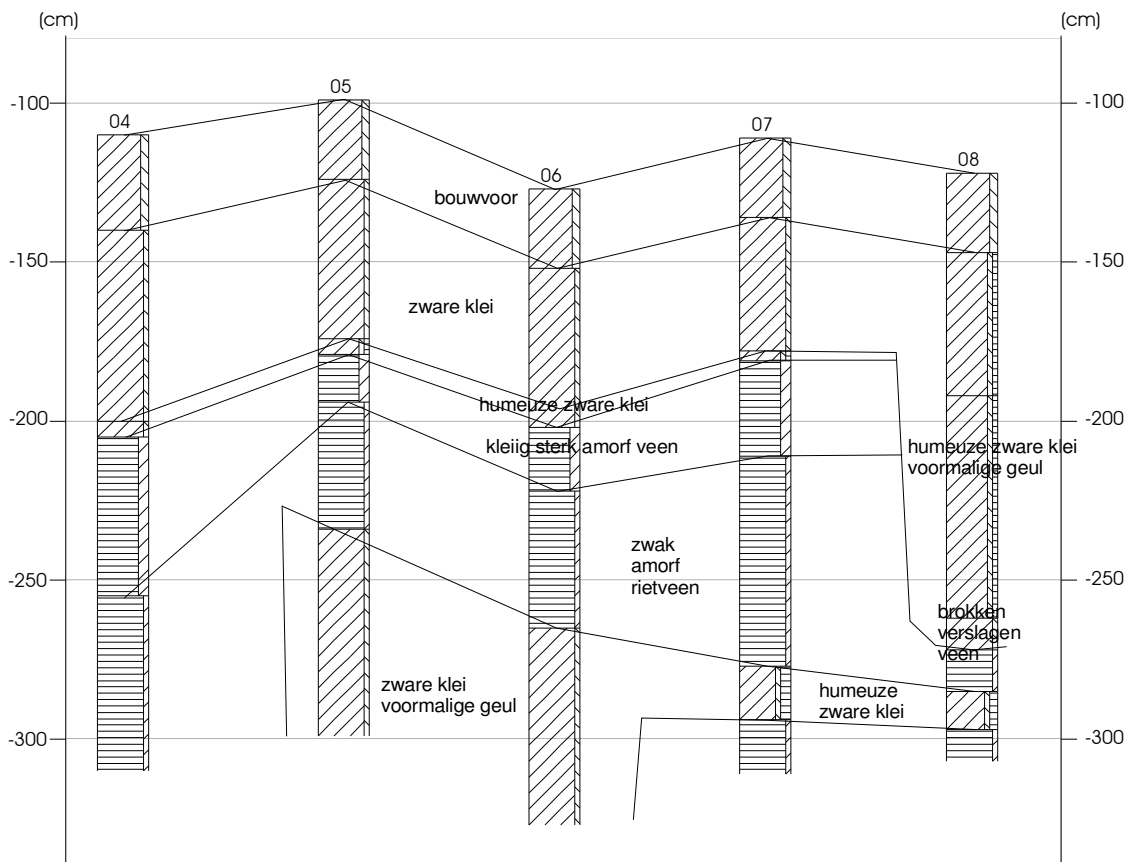
archeologie

In het onderzoeksgebied is houtskoolstof aangetroffen als brandlaagje bij boringen 1 en 2. Het bevindt zich op een hoogte van respectievelijk -1,74 en -1,78 meter NAP. Het houtskool is niet afkomstig van verbranding in situ. Waarschijnlijk is het aan komen waaien van westelijk van het onderzoeksgebied. Mogelijk is het houtskool afkomstig van het opzettelijk plat branden door mensen van kweldervegetatie (zie Steekproefrapport 2006-

Figuur 5: Oosthem: Nessenwei, boorpuntenkaart. De genummerde punten geven de ligging van de 18 boringen weer. De zwarte onderbroken lijn is de grens van het onderzoeksgebied. De donkerblauwe lijn is de mogelijke loop van een getijgeul van waaruit een kleilaag is afgezet op een hoogte tussen -3,0 en -2,5 meter NAP. De lichtblauwe lijn is de mogelijke loop van een getijgeul van waaruit een kleilaag is afgezet op een hoogte tussen -2,0 en -1,0 meter NAP.

04/02). Zodoende werd grasontwikkeling gestimuleerd om het vee op te laten grazen. Het brandlaagje zit op de overgang van veen naar klei. Dit is het

Figuur 6: Oosthem: Nessenwei, profiel boringen 4-8. Het profiel laat zien dat in het gebied een moeras aanwezig was dat een pakket rietveen gevormd heeft. Tijdens twee periodes werd de veenvorming onderbroken door een getijgeul die een laag klei heeft afgezet in het gebied. Bij de eerste periode is klei afgezet tussen -3,0 en -2,5 meter NAP, bij de tweede periode tussen -2,0 en -1,0 meter NAP.

moment dat door inbraken van de zee het moeras ontwaterde waardoor het beter toegankelijk werd. Mogelijk is het brandlaagje geassocieerd met ijzertijdbewoning in het gebied. Behalve het brandlaagje is houtskool gevonden als een enkele spikkel bij boringen 2 en 11 op een diepte van 35 centimeter beneden maaiveld. Waarschijnlijk zijn deze samen met de klei gesedimenteerd. Cultuurlagen of overige archeologische indicatoren zijn niet aangetroffen, ook niet in de zuidhoek vlak bij Oosthem.

Figuur 7: Oosthem: Nessenwei, boring 1 hoogte -1,80 tot -1,65 meter NAP (0,55 - 0,70 beneden maaiveld). Op een hoogte van -1,74 meter NAP is een uiterst dun brandlaagje aanwezig. Het houtskool zit als stof onderin de kleilaag vlak boven het veen.

4. Conclusie en advies

Het onderzoeksgebied is gelegen in het zuidelijke deel van het kleigebied van Friesland. Hier liggen enkele terpen. De meeste stammen uit de Middeleeuwen, enkele dateren uit de ijzertijd waaronder de terp van Oosthem die zuidelijk aan het onderzoeksgebied grenst.

Uit het veldonderzoek blijkt dat het gebied is opgebouwd uit lagen veen en zware klei. Op een hoogte van circa -1,8 meter NAP is een overgang van veen naar klei aanwezig. Deze overgang markeert de inbraak van een getijgeul die het gebied ontwaterde. Langs de westrand van het onderzoeksgebied is direct boven deze overgang een brandlaagje aanwezig. Het houtskool daarvan is waarschijnlijk afkomstig van westelijk van het gebied, mogelijk van het opzettelijk plat branden van kweldervegetatie.

Aanwijzingen voor menselijke activiteiten binnen het onderzoeksgebied zelf zijn niet gevonden. Het archeologische verwachtingsmodel wordt verworpen. Voor het gehele terrein achten wij beschermende of beperkende maatregelen niet wetenschappelijk verdedigbaar. Archeologisch vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Indien bij de uitvoering van de geplande graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische vondsten worden gedaan of sporen worden ontdekt, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de gemeente Wymbritseradiel conform de Monumentenwet 1988 artikel 47.

Appendix

Oosthem: Nessenwei

Laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode